Vlaams
Parlement

stuk **839** (2010-2011) – Nr. 1
ingediend op 7 december 2010 (2010-2011)

Ontwerp van decreet

houdende instemming met de overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie, enerzijds, en de Republiek Panama, anderzijds, inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Panama-Stad op 26 maart 2009

verzendcode: BUI

INHOUD

Memorie van toelichting 3

Voorontwerp van decreet 13

Advies van de Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen 17

Advies van de Raad van State 29

Ontwerp van decreet 33

Bijlage: Overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie, enerzijds, en de Republiek Panama, anderzijds, inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen 37

– Nederlandse tekst 39

– Engelse tekst 51

MEMORIE VAN TOELICHTING

I. ALGEMENE TOELICHTING

1. Betekenis van de overeenkomst

De Vlaamse Regering staat positief ten opzichte van het sluiten van internationale investeringsovereenkomsten. Die zijn immers erg belangrijk voor Vlaamse investeerders in het buitenland. Een Vlaamse investeerder zal meer geneigd zijn te investeren in landen als het politieke risico gedekt wordt door de Nationale Delcrederedienst (NDD). Voor de NDD is het bestaan van een bilaterale overeenkomst voor de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen een belangrijke factor bij de beoordeling van een verzekeringsaanvraag voor een geplande Vlaamse investering in het buitenland. De NDD kan dan immers een eventuele actie tegen of regres op de overheid van het gastland in geval van schade ondernemen. Hij kan alle investeringsvormen verzekeren.

Hoewel buitenlandse investeringen doorgaans al beschermd worden door nationale wetgevingen, biedt een bilateraal verdrag bijkomende waarborgen wegens de voorrang van het internationaal recht op het interne recht van een staat.

De bilaterale verdragen inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, die door de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie (BLEU) gesloten worden, bevestigen onder meer het principe dat investeringen slechts kunnen onteigend of beperkt worden in het partnerland als daartoe geldige redenen bestaan en als er een passende, efficiënte vergoeding uitgekeerd wordt, dit wil zeggen een vergoeding die kan gerepatrieerd worden. Ook de risico's 'oorlog' en 'opstand' worden aangeraakt. De verdragen huldigen voorts de vrije transfer van de geïnvesteerde middelen en hun opbrengsten.

Tot slot is in de verdragen een arbitrageregeling opgenomen voor geschillen die tussen een Vlaamse investeerder en de lokale overheid zouden kunnen rijzen over de toepassing van de beginselen van het investeringsverdrag. In dit verband wordt verwezen naar de arbitrage van het ICSID (International Centre for Settlement of Investment Disputes – Internationaal Centrum voor Beslechting van Investeringsgeschillen) of naar de regels van de UNCITRAL (United Nations Commission of International Trade Law – Commissie van de Verenigde Naties voor Internationaal Handelsrecht). Ook werd een verwijzing naar de arbitrage van de particuliere geschillenbeslechtingorganen van de internationale Kamer van Koophandel in Parijs opgenomen in de investeringsovereenkomst.

Deze investeringsverdragen zijn in principe vooral zinvol in landen met een hoge politieke instabiliteit of risico.

De Vlaamse Regering hecht bijzonder belang aan een zo breed mogelijke toepassing van fundamentele arbeids- en milieunormen in de wereld. In alle BLEU-investeringsovereenkomsten ijvert de Vlaamse Regering voor de opname van een verwijzing naar de fundamentele arbeids- en milieunormen.

Door de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon is de Europese Unie (EU) exclusief bevoegd voor het sluiten van investeringsovereenkomsten. De Europese Commissie, die het Gemeenschappelijk Handelsbeleid van de EU uitvoert en dus dergelijke investeringsovereenkomsten zal onderhandelen, deed op 7 juli 2010 een voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad tot vaststelling van overgangsregelingen voor bilaterale investeringsovereenkomsten tussen lidstaten en derde landen[1]. Aangezien

[1] COM(2010)344 definitief.

het Verdrag van Lissabon niet voorziet in een expliciete overgangsregeling die de status van de door de lidstaten gesloten overeenkomsten verduidelijkt, wordt met dit voorstel het voortbestaan van alle thans van kracht zijnde investeringsovereenkomsten tussen lidstaten en derde landen toegestaan. Hierdoor garandeert het voorstel uitdrukkelijk de rechtszekerheid met betrekking tot de voorwaarden waaronder investeerders werken. Deze benadering biedt de mogelijkheid geleidelijk een EU-investeringsbeleid te formuleren en uit te werken. De Commissie gaat tegen uiterlijk vijf jaar na de inwerkingtreding van de verordening alle bestaande bilaterale overeenkomsten toetsen op enkele voorgestelde criteria. Indien zij tot het besluit komt dat een overeenkomst niet conform is, kan zij de machtiging tot het voortbestaan van de overeenkomst intrekken en de lidstaat de opdracht geven om de overeenkomst te wijzigen of op te zeggen.

Het voorstel stelt tevens een kader en voorwaarden vast om lidstaten te machtigen onderhandelingen met derde landen aan te knopen met het oog op de wijziging van bestaande bilaterale investeringsovereenkomsten. Binnen dit kader kunnen lidstaten ook onder bepaalde voorwaarden gemachtigd worden tot het voeren van onderhandelingen over en het sluiten van nieuwe bilaterale investeringsovereenkomsten. De in het voorstel opgenomen procedure moet beschouwd worden als een uitzonderlijke overgangsmaatregel.

De Raad Buitenlandse Zaken benadrukte op 10 september 2010 dat er zo spoedig mogelijk een alomvattend en efficiënt kader moet komen voor investeringsovereenkomsten op EU-vlak. De Raad en het Europees Parlement bespreken en amenderen het voorstel van verordening, en zullen deze via de gewone wetgevingsprocedure aannemen.

De overeenkomst vormt een gemengd verdrag

Dergelijke internationale overeenkomsten ten gunste van de bevordering en de bescherming van investeringen in het buitenland zijn verdragen in de zin van het volkenrecht of het internationale publiek recht. Het zijn juridisch bindende en afdwingbare akten, onderschreven door volkenrechtelijke rechtspersonen, in casu drie onafhankelijke en soevereine staten en drie deelstaten met een grondwettelijk toegekende bevoegdheid om verdragen te sluiten. Die akten vormen de rechtsgrond voor rechten en verplichtingen in hoofde van die zes overheden en rechtstreeks in hoofde van investeerders op elkaars grondgebied. In overeenstemming met artikel 167, §3, van de Grondwet, worden alle verdragen gesloten door de daartoe bevoegde regeringen en aan hun parlementen ter instemming voorgelegd, vooraleer zij uitwerking kunnen hebben.

Het zogenaamde ‘gemengde’ karakter van de investeringsovereenkomsten werd op 4 mei 1994 vastgelegd in de Werkgroep Gemengde Verdragen (WGV), adviesorgaan van de Interministeriële Conferentie Buitenlands Beleid (ICBB). De ICBB heeft die beslissing op 4 april 1995 bekrachtigd. Zowel de gewesten als de federale overheid worden namelijk in principe bevoegd geacht. De overeenkomsten worden gemengde verdragen genoemd wegens de gezamenlijke bevoegdheidsuitoefening op het federale en het gefedereerde niveau.

De gewesten zijn bevoegd voor het economische beleid, alsook voor het afzet- en uitvoerbeleid, overeenkomstig artikel 6, §1, VI, eerste lid, 1° en 3°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen (BWHI), zoals gewijzigd. De federale overheid blijft bevoegd voor de verzekering van invoer-, uitvoer- en investeringsrisico’s (artikel 6, §1, VI, eerste lid, 3°, BWHI), het handelsrecht, het vennootschapsrecht en de regelgeving voor de vestiging van bedrijven met uitzondering van die in de toeristische sector (artikel 6, §1, VI, vijfde lid, 5° en 6°, BWHI).

Daarom bepaalt het eerste artikel van het ontwerp van decreet dat het een gewestaangelegenheid betreft.

Het tweede en laatste artikel van het ontwerp van decreet houdt in dat het Vlaams Parlement zijn goedkeuring verleent aan de voorliggende overeenkomst, zodat zij in werking kan treden na de instemming van al de betrokken parlementen en na de ratificatie door de federale overheid en door het partnerland.

2. Schets van het partnerland[2]

2.1. Politieke gegevens

Nadat op 23 december 1989 een einde kwam aan het dictatoriale bewind van generaal Noriega werd Panama een parlementaire republiek met een stabiel democratisch bewind. In de daaropvolgende jaren onderging het land een aantal diepgaande politieke en institutionele hervormingen.

Panama is een presidentiële democratie met vrije, directe en geheime verkiezingen. De president is tegelijkertijd staatshoofd en regeringsleider. Ricardo Martinelli van de conservatieve partij werd begin mei 2009 verkozen.

De mensenrechten worden gegarandeerd door de Grondwet. Zij worden over het algemeen goed gerespecteerd.

2.2. Economische en sociale gegevens

Panama is een middeninkomenland met een 54ste plaats op de Human Development Index 2010 van de Verenigde Naties (VN). Samen met Costa Rica is Panama het meest geïndustrialiseerde land in Midden-Amerika. Zijn hooggespecialiseerde economie is gestoeld op de dienstensector, het Panamakanaal en de registratie van vlaggenschepen. De economische kernactiviteiten bevinden zich in de zone van het Panamakanaal en de vrijhandelszone van Colón, op Hongkong na de grootste ter wereld. Dit gebied is de draaischijf voor heruitvoer en voor de verdeling van de uitvoer tussen Noord- en Zuid-Amerika, enerzijds, en tussen Amerika, Europa, Azië en de Caraïben, anderzijds.

Zijn strategische ligging tussen Noord- en Zuid-Amerika, zijn sterke munt die gekoppeld is aan de US dollar, zijn vrijhandelszone Colón, zijn goed ontwikkelde bank- en verzekeringssector, zijn toerisme, zijn uitgebouwde containerhaven, zijn registratie van vlaggenschepen en uiteraard de exploitatie van het Panamakanaal, zorgen ervoor dat de dienstensector zeer goed uitgebouwd is. Daardoor kent de economie sinds 1990 een gestage groei die tijdens de periode 2003-2008 gemiddeld 8% was. Volgens het Internationaal Monetair Fonds (IMF) had Panama in 2009 de snelst groeiende economie van Latijns-Amerika. Ook de invloed van de Verenigde Staten is een belangrijke factor.

Panama is naast een centrum voor transport ook het middelpunt van internationale handel en diensten en vooral van het internationale bankwezen. De handelsliberalisering en de privatiseringen van de voorbije jaren zullen, samen met de uitbreiding van het Panamakanaal, het belang van Panama in mondiaal en regionaal opzicht vergroten.

Het verbreden van het Panamakanaal en het installeren van sluizen werden vastgelegd in het 'Plan Maestro 2005-2025'. Eind oktober 2006 werd bij referendum het plan goedgekeurd om het Panamakanaal toegankelijk te maken voor de grootste oceaanreuzen.

[2] Voor het opstellen van dit overzicht werden verschillende bronnen geraadpleegd: publicaties van het Vlaams Agentschap voor Internationaal Ondernemen, het federale Planbureau, het Belgisch tijdschrift voor bedrijfsleiders van de industriële KMO's, UNCTAD en het Panama country strategy paper 2007-2013 van de Europese Commissie.

Ondanks zijn dynamische economie is Panama het land met de grootste ongelijkheid in de regio. Het kampt met ernstige structurele problemen in plattelandsgebieden waar de inwoners in het algemeen en de inheemse gemeenschappen in het bijzonder nauwelijks geïntegreerd zijn in het politieke en economische leven. In die gebieden leven twee gezinnen op drie onder de armoedegrens, en bijna 40% in extreme armoede. Inheemse volkeren vertegenwoordigen 10% van de totale Panamese bevolking.

2.3. Buitenlandse handel

Tot 1997 had Panama een volledig gesloten handelsbeleid. De toetreding tot de Wereldhandelsorganisatie (WTO) en tot de Associatie van Caribische Staten zorgden voor een grotere openheid en de toegang tot nieuwe markten.

Panama heeft traditioneel een negatieve handelsbalans. De uitvoer bestaat vooral uit bananen, koffie en visserijproducten. De voornaamste invoerproducten zijn uitrustingsgoederen, olieproducten en allerhande afgewerkte producten. De Verenigde Staten zijn de voornaamste handelspartner.

2.4. Het investeringsklimaat in Panama

Panama staat in Midden-Amerika aan de top op het vlak van buitenlandse directe investeringen. De vrijhandelszone van Colón[3], gelegen aan de Atlantische ingang van het Kanaal, is enorm succesvol. De meer dan 1000 bedrijven die er gevestigd zijn, verschepen jaarlijks voor meer dan 9 miljard US dollar goederen. De bedrijven zijn grotendeels vrij van belastingen. Zij moeten 80% van hun productie uitvoeren.

De regering biedt investeerders een groot aantal voordelen. Volgens de wet 'duurzame investeringen'[4] gelden dezelfde wetten en regels voor zowel buitenlandse bedrijven die voor minstens twee miljoen US dollar in Panama investeren, als voor lokale bedrijven. Deze wet biedt de zekerheid dat gedurende tien jaar de voorschriften, zoals die golden op het ogenblik van de investering, van toepassing zullen blijven met betrekking tot fiscaliteit, douane, arbeidsvoorwaarden en gemeentereglementen. In de media- en de detailsector geldt dat de eigenaar van het bedrijf van Panamese afkomst moet zijn. De meeste buitenlandse retailers werken via franchiseondernemingen. De zogenaamde Law No 8[5] is de meest moderne en allesomvattende wet in Midden- en Zuid-Amerika voor investeringen in de toeristische sector.

In november 2009 kondigde het Panamese ministerie van handel en industrie de opening aan van een nieuwe dienst voor investeerders. Dit nieuw initiatief heeft tot doel informatie te centraliseren, kandidaat-investeerders te helpen hun tijd efficiënt te spenderen en meer investeringen aan te trekken.

Het investeringsklimaat wordt aangemoedigd door een reeks van incentives, zoals de 'export processing zones', 'petroleum-free zones', speciale toeristische zones, de 'Colón Free Zone', en bijzondere voorwaarden voor de industrie.

Gebreken op het vlak van transparantie bij overheidsopdrachten, goed bestuur en rechtszekerheid, en de vaak wijzigende regelgeving voor investeerders, geven nog steeds aanleiding tot kritiek, en creëerden bij wijlen een negatief investeringsklimaat. Ook de relatief beperkte afzetmarkt, de vrij hoge arbeids- en energiekosten, een niet optimaal functionerend rechtsstelsel en een hoge graad van corruptie dragen daartoe bij. Op de Corruption Perceptions Index (CPI) 2010 bekleedt Panama de 73ste plaats met 3,6 op 10.

---

[3] Opgericht bij de Law No. 18 van 1948.

[4] Investment Stability Law No. 54 van 22 juli 1998.

[5] Legislation for Development Incentives for Tourism in the Republic of Panama van 14 juni 1994.

Panama sloot bilaterale investeringsovereenkomsten met Argentinië (2004), Canada (1996), Chili (1996), Cuba (1999), de Dominicaanse Republiek (2003), Duitsland (1983), Frankrijk (1982), Mexico (2005), Nederland (2000), Spanje (1997), Taiwan (1992), Tsjechië (1999), Uruguay (1998), het Verenigd Koninkrijk (1983), de Verenigde Staten (1982), Zuid-Korea (2001), Zweden (2008) en Zwitserland (1985). Een overeenkomst met Italië werd in 2009 ondertekend, maar is nog niet in werking getreden.

In 2008 liepen de buitenlandse directe investeringen op tot 2,41 miljard US dollar. Dat cijfer lag een kwart hoger dan in 2007.

Voor investeringen kent de NDD een score van 1 (op een schaal van 1 tot 7) toe voor oorlogsrisico's, 2 voor het risico van onteigening en overheidsmaatregelen en 3 voor transferrisico's. De Delcredereplafonds zijn vastgelegd op 525 miljoen euro. Deze risico's kunnen afzonderlijk of in elke mogelijke combinatie verzekerd worden. Elke aanvraag wordt van geval tot geval beslist op grond van een gedetailleerde analyse.

2.5. De relatie tussen Vlaanderen/België en Panama

Heel wat Vlaamse en Belgische bedrijven zijn actief in Panama. Eind maart 2009 werd een prinselijke handelsmissie georganiseerd naar Mexico en Panama, waaraan 57 Belgische bedrijven, waaronder 29 Vlaamse, deelnamen. Verschillende bedrijven hebben nuttige contacten gelegd die perspectieven openen voor de toekomst. Voor Vlaamse bedrijven zijn er zeker mogelijkheden in en rondom de havens. De Panamese overheid heeft de ambitie van Panama een volledige logistieke hub te maken. Daarnaast is Panama een uitstekende locatie voor bedrijven die zaken willen doen met de rest van Latijns-Amerika.

Begin april 2008 ondertekende Dredging International een contract met de Panama Canal Authority (ACP) voor het baggeren en verbreden van het Panamakanaal aan de kant van de Stille Oceaan. In juni 2010 sleepte Dredging International een belangrijk contract in de wacht voor het aanleggen van een kunstmeer. Het baggerbedrijf Jan De Nul gaat op zijn beurt de toegang tot het Kanaal aan de kant van de Atlantische Oceaan uitbaggeren. Ook andere bedrijven werken mee aan de modernisering van het Panamakanaal. Zo is het Antwerpse ingenieursbedrijf Technum betrokken bij het ontwerpen van een derde sluizencomplex met het oog op de vernieuwing van het Kanaal.

Begin september 2010 sloot het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen (GHA) een samenwerkingsakkoord met de Panama Canal Authority. Beide partijen zullen overgaan tot de uitwisseling van marktstudies, technologische kennis en expertise over het versluizen van grote schepen.

De handelsbetrekkingen tussen Vlaanderen en België, enerzijds, en Panama, anderzijds, zijn relatief beperkt en onderhevig aan schommelingen. De Vlaamse uitvoer schommelde de voorbije jaren rond 40 miljoen euro, met positieve uitschieters in 2002 en 2005. Met een export van 41,2 miljoen euro bekleedde Panama in 2009 de 98ste plaats op de lijst van Vlaamse exportbestemmingen. Producten uit de chemiesector zijn naast machines en toestellen de voornaamste uitvoerproducten. De invoer uit Panama die in 2005 nog 34,1 miljoen euro bedroeg, klokte in 2009 af op slechts 8,8 miljoen euro. Daarmee was Panama de 126ste Vlaamse leverancier.

De NDD kent voor exporttransacties een laag politiek en commercieel risico toe. Hij kan dekking verlenen in 'open account', dit wil zeggen zonder dat een bankgarantie vereist is, en zonder verdere bijzondere voorwaarden.

2.6. Internationale verbintenissen van Panama

Panama is partij bij de meeste multilaterale verdragen die in het kader van de Verenigde Naties (VN) en de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) gesloten werden.

Het heeft vrijhandelsovereenkomsten gesloten met Chili, Singapore, Taiwan, de Verenigde Staten en de meeste landen van Midden-Amerika, maar nog niet alle overeenkomsten zijn al in werking getreden. Begin 2010 sloot Panama zich aan bij de vijf andere Centraal-Amerikaanse landen die over een vrijhandelsakkoord onderhandelden met de Europese Unie (Guatemala, Costa Rica, El Salvador, Nicaragua en Honduras). Op de Europees-Latijns-Amerikaanse top van 18 mei 2010 kwamen beide partijen tot een politiek akkoord over de onderhandelde tekst.

Panama is lid van de VN en zijn gespecialiseerde organisaties en van de Wereldhandelsorganisatie (WTO).

II. SPECIFIEKE TOELICHTING BIJ DE OVEREENKOMST MET PANAMA

1. Ontstaan van de overeenkomst

De voorbije dertig jaar sloot de BLEU verschillende overeenkomsten inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen met landen, die geen lid zijn van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO).

Er vonden geen echte onderhandelingen plaats tussen de BLEU en Panama. Panama nam het initiatief voor het opstarten van de onderhandelingen. In maart 2001 overhandigde de ambassade van Panama in Brussel aan de Federale Overheidsdienst (FOD) Buitenlandse Zaken de Panamese ontwerptekst voor het sluiten van een bilaterale investeringsovereenkomst. Op 6 december 2001 besliste de Werkgroep ‘bilaterale investeringsverdragen’ van de FOD Buitenlandse Zaken dat het sluiten van een investeringsovereenkomst met Panama een prioriteit zou zijn voor 2002. Er werden schriftelijke commentaren uitgewisseld op de typetekst van de beide partijen. Op 1 oktober 2003 en 23 mei 2005 voerde de FOD Buitenlandse Zaken gesprekken met een Panamese delegatie over de teksten en de commentaren. Panama had het lange tijd moeilijk met het aanvaarden van de milieu- en arbeidsclausules (artikelen 5 en 6) en met het artikel over de nationale behandeling en de clausule van meestbegunstigde natie in belastingzaken en regionale economische markten (artikel 4.3). Op 21 april 2006 werden de laatste knelpunten weggewerkt en op 22 mei 2006 vond in Brussel de parafering plaats.

De tekst werd niet ondertekend en in 2008 opnieuw bekeken. Op 18 maart 2008 werd een vrijwel identieke tekst geparafeerd. Het enige verschil was een toevoeging van een zesde paragraaf in artikel 13 over geschillen tussen de overeenkomstsluitende partijen betreffende de uitlegging of toepassing van de overeenkomst. Die paragraaf sluit geschillen met betrekking tot de milieu- en arbeidsclausules uit van het toepassingsgebied van de interstatelijke geschillenbeslechtingsprocedure. De leden van de Vlaamse Regering werden hierover geïnformeerd met de mededeling aan de Vlaamse Regering van 28 november 2008 (VR 2008 2811 MED.0527).

De ondertekening vond plaats in Panama-Stad op 26 maart 2009 tijdens een prinselijke handelsmissie naar Panama en Mexico. De federale minister van Economie plaatste zijn handtekening, zowel voor de Federale Staat als voor de drie gewesten.

De overeenkomst werd opgemaakt in het Nederlands, het Frans, het Spaans en het Engels. De Engelse versie is doorslaggevend bij een geschil over de interpretatie van de overeenkomst.

2. Inhoud van de overeenkomst

De BLEU-typetekst

De leden van de BLEU keurden een tekst goed die zij aan hun gesprekspartners voorstellen als basis van de onderhandelingen. Op 29 juni 1994 heeft de Vlaamse Regering die typetekst aanvaard. Sinds 2002 zijn milieu- en sociale clausules opgenomen in de typetekst.

Die zogenaamde BLEU-typetekst bepaalt principieel dat elke overeenkomstsluitende partij eender welke soort van investeringen door een natuurlijke persoon of een rechtspersoon met de nationaliteit van de andere partij op zijn grondgebied toelaat. Dit is de basis voor de bevordering van de investeringen.

De bescherming komt tot uiting in een bepaling van niet-discriminatie en het artikel dat stelt dat de investeerders de behandeling genieten van meest begunstigde natie. Die behandeling sluit wel de voorrechten van de investeerders van een derde staat uit, die verbonden zijn aan de deelneming aan een vrijhandelszone, een douane-unie, een gemeenschappelijke markt of een andere vorm van regionale economische organisatie.

De overeenkomstsluitende partijen dienen te streven naar een wetgeving die een hoge graad van milieubescherming biedt, en die arbeidsnormen vastlegt in overeenstemming met de internationaal erkende rechten van werknemers. Zij moeten die wetgeving stelselmatig verbeteren.

Elke maatregel van onteigening of nationalisatie wordt verboden, tenzij voor het openbare nut, de veiligheid of het nationale belang van de overeenkomstsluitende partij en dan op voorwaarde dat de maatregel wettelijk en non-discriminatoir is en begeleid wordt door een gepaste en reële schadevergoeding. Dezelfde principes gelden voor schade als gevolg van oorlog en geweld.

Overmakingen van alle betalingen betreffende investeringen en lonen kunnen vrij gebeuren, waarbij de vrije transfer als principe geldt. Dit artikel uit de typetekst is onverenigbaar met het Europees recht en zal dus aangepast moeten worden. De modaliteiten hiervoor moeten nog door de BLEU vastgelegd worden.

Er is een subrogatie van een partij of een openbare instelling in de rechten en de vorderingen van haar eigen investeerders, indien die partij of instelling schadevergoeding uitbetaald heeft aan die investeerders op grond van een garantie voor een investering. De andere betrokken partij kan dan aan de subrogerende verzekeraar de wettelijke of de contractuele verplichtingen van de investeerder opleggen.

Een vraagstuk betreffende investeringen dat geregeld wordt bij de overeenkomst en bij de nationale wetgeving van de ene overeenkomstsluitende partij, dan wel bij internationale overeenkomsten, geeft de investeerders van de andere partij de mogelijkheid om aanspraak te maken op de bepalingen die voor hen het meest gunstig zijn.

De bijzondere overeenkomsten die vroeger tussen een partij en een investeerder van een andere partij gesloten werden, worden bevestigd. De bepalingen ervan vullen de algemene draagwijdte van deze typeovereenkomst aan. Met bijzondere overeenkomsten worden verbintenissen bedoeld die betrekking hebben op concrete investeringsprojecten.

De procedure wordt geschetst voor de regeling van geschillen over investeringen tussen een investeerder van een partij en een andere partij, enerzijds, en die tussen partijen betreffende de interpretatie en de toepassing van deze overeenkomst, anderzijds.

De overeenkomstsluitende partijen moeten een transparante wet- en regelgeving opstellen, en met elkaar overleggen over de toepassing of de interpretatie van de overeenkomst.

Investeringen die aan de overeenkomst voorafgegaan zijn, worden gelijkgesteld met investeringen die na de inwerkingtreding ervan gedaan zijn. De vroegere investeringen worden dus eveneens beschermd.

De typeovereenkomst treedt in werking een maand na de datum van de uitwisseling van de akten van bekrachtiging. Zij blijft van kracht gedurende een termijn van tien jaar, die zonder voorafgaande opzegging telkens stilzwijgend verlengd wordt met dezelfde termijn.

Vergelijking van de tekst van de overeenkomst met de BLEU-typetekst

Er werd onderhandeld op basis van de Engelse typetekst die op dat ogenblik gehanteerd werd. De wijzigingen zijn eerder beperkt. Zij hebben vooral betrekking op de eerder vermelde knelpunten en worden hierna opgesomd.

In de paragrafen 5 en 6 van artikel 1 over de definitie van de milieu- en arbeidsclausules, zijn de opsommingen van de milieubeschermingsmaatregelen en de internationaal erkende rechten van werknemers weggelaten, zoals dat het geval was in de overeenkomst tussen de BLEU en de Verenigde Arabische Emiraten. In de definitie van 'arbeidswetgeving' wordt verwezen naar internationale arbeidsovereenkomsten die door alle overeenkomstsluitende partijen bekrachtigd werden.

De paragrafen 3 en 4 van artikel 4 van de BLEU-typetekst over de nationale behandeling en meest begunstigde natieclausule inzake lidmaatschap van regionale economische markten en inzake belastingzaken, worden in één paragraaf gegoten en geherformuleerd.

In paragraaf 1 van artikel 5 inzake milieu zit het principe vervat van de BLEU-typetekst dat de partijen het recht hebben het eigen niveau van milieubescherming te bepalen. Paragraaf 2 stemt overeen met hetzelfde artikel uit de overeenkomst met de Verenigde Arabische Emiraten wat betreft de verbintenis de nationale milieuwetgeving niet te wijzigen of te versoepelen om investeringen op het grondgebied te doen, te onderhouden of aan te moedigen. Paragraaf 3 van de typetekst waarin de verplichtingen krachtens internationale milieuovereenkomsten bevestigd worden, is weggelaten. Paragraaf 4 van de typetekst wordt nu opgenomen in paragraaf 3 en wordt zelfs verruimd met principes van preventie en bescherming.

In artikel 6 inzake arbeid werden de principes van de paragrafen 1 en 2 van de overeenkomst met de Verenigde Arabische Emiraten vermeld. De verwijzing naar een streven in overeenstemming te handelen met internationale normen werd verwijderd. Paragraaf 3 bevestigt wel de verplichtingen tegenover de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) en de verklaringen van de IAO. Paragraaf 4 die handelt over samenwerking en overleg ter zake, werd weggelaten.

Het opschrift van artikel 7 is 'onteigening' in plaats van 'ontneming en eigendomsbeperking'. Dit is een beperking tegenover de BLEU-typetekst. Immers, enkel onteigening en in principe niet-gedeeltelijke eigendomsbeperking zou dan schadeloos gesteld kunnen worden. Of het inderdaad zo ver zou komen, is uiteraard niet gezegd, daar lid 1 van artikel 7 identiek is aan de typetekst, meer in het bijzonder 'noch enige andere maatregel'. De schadeloosstelling wordt uitgekeerd in een omwisselbare munt. Zij levert interest op aan het normale banktarief. Paragraaf 5 over de behandeling die niet minder gunstig is dan die waarin het internationale recht voorziet, is weggelaten.

In artikel 8 dat handelt over overmakingen, wordt paragraaf 5 over de meest begunstigde natieclausule eveneens geschrapt.

In artikel 12 (regeling van investeringsgeschillen) werd paragraaf 5 van de typetekst niet opgenomen. Daarin staat dat het scheidsgerecht beslist op grond van het nationale recht, de bepalingen van de voorliggende overeenkomst, de bepalingen van bijzondere overeenkomsten en de beginselen van internationaal recht.

In artikel 13 over geschillen tussen de overeenkomstsluitende partijen betreffende de uitlegging of de toepassing van deze overeenkomst, werd, zoals hoger vermeld, een paragraaf 6 ingevoegd waarin staat dat geschillen met betrekking tot de milieu- en arbeidsclausules uitgesloten worden van het toepassingsgebied van de interstatelijke geschillenbeslechtingsprocedure. Die wijziging heeft een erg beperkte, en eerder symbolische impact, los van het eerder theoretische kader van een internationale procedure tussen België en Panama over deze clausules.

3. Advies van de Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen (SARiV)

De Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen (SARiV) bracht op 14 juni 2010 één advies uit over de investeringsovereenkomsten met Barbados, Panama en Tadzjikistan. Hij opteerde ervoor om zich hoofdzakelijk te concentreren op de toetsing van de overeenkomsten aan een aantal principes die de Vlaamse Regering zichzelf oplegde met betrekking tot de onderhandelingen over investeringsovereenkomsten, en om enkele bedenkingen te maken bij de overeenkomsten.

De SARiV is alleszins verheugd te kunnen vaststellen dat de Vlaamse Regering rekening gehouden heeft met het advies dat hij op 15 juni 2009 uitbracht over de investeringsovereenkomsten met Colombia, Oman en Qatar.

De SARiV pleit voor een goed afsprakenkader dat bescherming kan bieden aan de investeringen en de economische activiteiten van Vlaamse bedrijven, zonder dat de regulerende bevoegdheden en de beleidsruimte van de overheden om een beleid van duurzame ontwikkeling te voeren en de mensenrechten, de arbeidsrechten en het milieu te beschermen, ingeperkt worden. Wat betreft de milieu- en arbeidsclausules vraagt de SARiV zich af of zelfs met de clausules het recht om wetten uit te vaardigen, voldoende beschermd is.

De SARiV verwelkomt dat de Vlaamse Regering via haar inbreng in de intrafederale coördinatievergaderingen over het toekomstige EU-investeringsbeleid proactief tracht in te spelen op dat beleid, maar betreurt dat het maatschappelijke middenveld niet vooraf betrokken werd. De SARiV herhaalt daarom dat hij het belangrijk vindt dat de Vlaamse Regering een duidelijke visie ontwikkelt over de toekomst van investeringsovereenkomsten.

De vertegenwoordigers van de ontwikkelingsorganisaties en de vakbonden vinden dat de Vlaamse Regering zou moeten openstaan voor suggesties die gedaan worden in studies, bij het bepalen van haar visie op en standpunten over de toekomstige investeringsovereenkomsten van zowel de BLEU als de EU. Zij vinden ook dat de discussie over het nieuwe Europese beleid en de voorwaarden die zullen opgelegd worden aan bilaterale investeringsovereenkomsten, moeten aangegrepen worden om ook het Belgische BLEU-model grondig te herzien. Hierbij moet gestreefd worden naar meer evenwicht tussen rechten en plichten van gast- en herkomstland, van overheden en investeerders, en van het economische, sociale, milieu- en ontwikkelingsbelang.

De SARiV betreurt dat er geen echte onderhandelingen plaatsvonden tussen de BLEU en Panama. Hij vindt het wel positief dat inspanningen geleverd werden om de milieu- en arbeidsclausules te handhaven. Volgens de SARiV zouden de BLEU-partijen er goed aan doen bijkomende afspraken te maken met Panama over het definiëren van gemeenschappelijke beschermingsnormen en technische bijstand aan te bieden. Hoewel het investeringsrisico beperkt is, heeft deze bilaterale investeringsovereenkomst een groot economisch

belang voor Vlaanderen. Toch zijn er nuances over de noodzaak van de overeenkomst omdat de huidige investeringen er kwamen zonder investeringsovereenkomst.

De Vlaamse Regering is er zich van bewust dat de overdracht van de bevoegdheid voor het sluiten van investeringsovereenkomsten van de lidstaten naar de Europese Unie gevolgen heeft voor onze investeringsovereenkomsten. Een analyse, en een eventuele amendering van de BLEU-typetekst dringen zich dan ook op. De diverse studies die rond dit thema uitgevoerd zijn, kunnen ondersteuning bieden aan dit proces. De modaliteiten van deze oefening zullen samen met de BLEU-partners bepaald worden.

4. Advies van de Raad van State

De Raad van State bracht advies uit op 7 september 2010 (referte 48.631/1/V) en maakte daarin geen opmerkingen.

De minister-president van de Vlaamse Regering,
Vlaams minister van Economie, Buitenlands Beleid,
Landbouw en Plattelandsbeleid,

Kris PEETERS

VOORONTWERP VAN DECREET

Vlaamse Regering

VOORONTWERP

Ontwerp van decreet houdende instemming met de overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie, enerzijds, en de Republiek Panama, anderzijds, inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Panama-stad op 26 maart 2009

DE VLAAMSE REGERING,

Op voorstel van de Vlaamse minister van Economie, Buitenlands Beleid, Landbouw en Plattelandsbeleid;

Na beraadslaging,

BESLUIT:

De Vlaamse minister van Economie, Buitenlands Beleid, Landbouw en Plattelandsbeleid is ermee belast, in naam van de Vlaamse Regering, bij het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet in te dienen, waarvan de tekst volgt:

Artikel 1. Dit decreet regelt een gewestaangelegenheid.

Art. 2. De overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie, enerzijds, en de Republiek Panama, anderzijds, inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Panama-stad op 26 maart 2009, zal volkomen gevolg hebben.

Brussel,

De minister-president van de Vlaamse Regering,
Vlaams minister van Economie, Buitenlands Beleid,
Landbouw en Plattelandsbeleid,

Kris PEETERS

ADVIES VAN DE STRATEGISCHE ADVIESRAAD INTERNATIONAAL VLAANDEREN

DE BLEU-INVESTERINGSAKKOORDEN MET BARBADOS, PANAMA EN TADZJIKISTAN

Advies 2010/7

14 juni 2010

Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen, Boudewijnlaan 30 bus 81, 1000 Brussel
Tel.: + 32 2 553 01 81, E-mail: sariv@iv.vlaanderen.be, http://www.sariv.be

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding 21
2. Milieu- en arbeidsclausules 21
2.1. Barbados 22
2.2. Panama 22
2.3. Tadzjikistan 23
3. Andere bemerkingen 23
4. Conclusie 27

1. INLEIDING

Tijdens haar vergadering van 23 april 2010 hechtte de Vlaamse Regering haar principiële goedkeuring aan de voorontwerpen van decreet houdende instemming met de Overeenkomsten inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie (hierna: "BLEU") enerzijds en anderzijds Barbados, ondertekend in Brussel op 29 mei 2009, de Republiek Panama, ondertekend in Panama-stad op 26 maart 2009, en de Republiek Tadzjikistan, ondertekend in Brussel op 10 februari 2009. Zij vroeg de minister-president, tevens bevoegd voor economie, buitenlands beleid, landbouw en plattelandsbeleid, hierover het advies in te winnen van de Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen (hierna: "de Raad"). Na bespreking op zijn vergadering van 25 mei 2010 keurde de Raad onderhavig advies goed.

Gezien de gelijkaardige problematiek die aan de hogergenoemde overeenkomsten ten grondslag ligt, opteert de Raad ervoor om één advies te wijden aan de drie overeenkomsten.

De Raad opteert er tevens voor om zich in onderhavig advies hoofdzakelijk te concentreren op de toetsing van deze akkoorden aan een aantal principes die de Vlaamse Regering zichzelf oplegde m.b.t. de onderhandeling van investeringsakkoorden, en enkele bedenkingen bij deze akkoorden te maken. Immers, het advies van de Raad wordt pas gevraagd in een laat stadium, nl. bij de goedkeuring van de hogergenoemde overeenkomsten, wat de Raad betreurt. Daarnaast bevat de nota aan de Vlaamse Regering en de memorie van toelichting reeds een uitgebreide beschrijving van de situatie in de drie betrokken landen en van de economische banden tussen Vlaanderen en deze landen. De memorie van toelichting toetst zelf de tekst van de drie overeenkomsten aan de BLEU-typetekst, die de Vlaamse Regering goedkeurde op 29 juni 1994 en die sinds 2002 milieu- en sociale clausules bevat. Bovendien ging de Raad in zijn Advies 2009/17 over de BLEU-investeringsakkoorden met Colombia, Oman en Qatar reeds dieper in op de achtergrond en problematiek van de BLEU-akkoorden.[1] De Raad is alleszins verheugd te kunnen vaststellen dat de Vlaamse Regering rekening heeft gehouden met dit advies.

De Raad merkt op dat de drie BLEU-investeringsakkoorden in de eerste plaats economische akkoorden zijn, die als doel hebben investeringen veilig te stellen. De vertegenwoordigers uit de ondernemerswereld binnen de Raad verwelkomen dan ook deze akkoorden. De vertegenwoordigers van de ontwikkelingsorganisaties en vakbonden betreuren de eenzijdige oriëntering van deze akkoorden. De Raad pleit voor een goed afsprakenkader dat bescherming kan bieden aan de belangrijke investeringen en economische activiteiten van Vlaamse bedrijven, zonder dat de regulerende bevoegdheden en beleidsruimte van overheden om een beleid van duurzame ontwikkeling te voeren en de mensenrechten, arbeidsrechten en het milieu te beschermen, worden ingeperkt.

2. MILIEU- EN ARBEIDSCLAUSULES

Het toetsingskader van de BLEU-akkoorden wordt gevormd door wat de Vlaamse Regering in het Vlaamse Regeerakkoord en de minister van Buitenlands Beleid, Internationaal Ondernemen en Ontwikkelingssamenwerking in zijn beleidsnota hebben vastgelegd. Het Regeerakkoord stelt: "*de Vlaamse Regering hecht in haar buitenlands beleid bijzonder belang aan een zo breed mogelijke toepassing in de wereld van fundamentele arbeids- en milieunormen, en ijvert er in een eerste beweging voor dat die toepassing zo sterk mogelijk wordt gestimuleerd in het beleid op Europees*

[1] SARiV, *BLEU-investeringsakkoorden met Colombia, Oman en Qatar*, Advies 2009/17, 15 juni 2009.

niveau, onder meer door middel van clausules in toekomstige Europese handels- en investeringsakkoorden en in bilaterale handels- en investeringsakkoorden van alle lidstaten (in casu deelstaten) van de EU. In alle BLEU-investeringsakkoorden ijveren we voor de opname van een verwijzing naar fundamentele arbeids- en milieunormen."[2] De minister van Buitenlands Beleid, Internationaal Ondernemen en Ontwikkelingssamenwerking voegt hieraan toe in zijn beleidsnota dat hij "*de toepassing van deze arbeids- en milieunormen op drie niveaus wil bevorderen*. […]*Ten tweede zal Vlaanderen ook in het kader van het Gemeenschappelijk Handelsbeleid van de Europese Unie ervoor ijveren dat specifieke internationale arbeids- en milieuclausules systematisch worden opgenomen in de onderhandelingen die gevoerd worden met derde landen. Dit geldt tevens voor de onderhandelingen voor het afsluiten van internationale handels- en investeringsakkoorden waar Vlaanderen bij betrokken is. De bilaterale BLEU-investeringsakkoorden zijn hiervan een voorbeeld. […]"*[3]

De Raad bespreekt hieronder de toepassing van deze principes in de drie voorliggende BLEU-investeringsakkoorden.

2.1. Barbados

Artikel 1 van de BLEU-overeenkomst met Barbados omschrijft milieu- en arbeidswetgeving en beperkt ze in de tijd, nl. wetgeving die van kracht is op de datum van de ondertekening of die na die datum aangenomen is. Artikelen 11 en 12 bevatten de specifieke bepalingen over milieu en arbeid. Deze wijken niet af van de typetekst. De Raad is tevreden dat alleszins deze bepalingen opgenomen zijn in de overeenkomst. Hij vroeg zich echter in zijn advies over de BLEU-akkoorden met Oman, Qatar en Colombia (Advies 2009/17) al af of zelfs met deze clausules het recht om wetten uit te vaardigen in Vlaanderen, België, Luxemburg en de partnerlanden in voldoende mate beschermd is. Deze opmerking blijft van kracht voor de drie voorliggende overeenkomsten.

De vertegenwoordigers van ontwikkelingsorganisaties en vakbonden binnen de Raad betreuren dat deze bepalingen in het geval van schending van deze normen op geen enkele manier kunnen ingeroepen worden door het middenveld of andere plaatselijke actoren. Ook de manier waarop deze clausules beschreven zijn ('shall *strive* to ensure') verbindt volgens hen de betrokken partijen tot geen enkel resultaat. Deze opmerking geldt volgens hen voor de drie voorliggende akkoorden.

2.2. Panama

De Raad vindt het een gemiste kans dat er geen echte onderhandelingen plaats vonden tussen Panama en de BLEU-partijen. Op die manier wordt de transparantie van de onderhandelingen van investeringsakkoorden niet vergroot. Een debat tussen de partijen over een aantal onderwerpen zoals het opnemen van milieu- en arbeidsclausules en de verduidelijking van de wijze waarop ons land hieraan een interpretatie wenst te geven, is dan uiteraard evenmin mogelijk. De memorie van toelichting geeft aan dat Panama het lange tijd moeilijk had met het aanvaarden van deze clausules.

De overeenkomst wijkt dan ook in het bijzonder met betrekking tot deze artikelen af van de BLEU-typetekst. Artikel 5 m.b.t. milieu komt in grote mate overeen met artikel 5 van de BLEU-typetekst, maar wordt enerzijds afgezwakt en anderzijds versterkt. De afzwakking ontstaat doordat paragraaf 3 van de typetekst, waarin de partijen de verplichtingen bevestigen die ze krachtens internationale milieuovereenkomsten hebben, werd weggelaten. Maar in realiteit doet dit geen afbreuk aan de

[2] VLAAMSE REGERING, *Een daadkrachtig Vlaanderen in beslissende tijden*, Brussel, 2009, 88.
[3] K. PEETERS, *Beleidsnota buitenlands beleid, internationaal ondernemen en ontwikkelingssamenwerking*, Brussel, 2009, 37.

verplichtingen die beide partijen zijn aangegaan. De versterking situeert zich in paragraaf 4 van de typetekst, die handelt over samenwerking en overleg, en die nu wordt opgenomen in paragraaf 3 en geconcretiseerd met het aanmoedigen van een preventiebeleid, desgevallend met inbegrip van het definiëren van gemeenschappelijke beschermingsnormen.

Artikel 6 m.b.t. arbeid werd slechts verkort opgenomen. De verwijzing inzake het streven naar wetgeving die arbeidsnormen vastlegt in overeenstemming met de internationaal erkende normen is weggelaten. Paragraaf 2, die de verbintenis omvat om geen nationale arbeidswetgeving te wijzigen of te versoepelen met het oog op het aanmoedigen van investeringen, werd wel behouden. In tegenstelling tot het weglaten van de verwijzing naar internationale normen in paragraaf 1, bevestigen de partijen in paragraaf 3 wel hun verbintenissen in het kader van de Internationale Arbeidsorganisatie. Paragraaf 4 over samenwerking werd weggelaten. Ten slotte bepaalt artikel 13, paragraaf 6, dat deze clausules worden uitgesloten van de geschillenbeslechtingsprocedure tussen staten.

De Raad vindt het positief dat alleszins inspanningen werden geleverd om toch een milieu- en arbeidsclausule te handhaven in de tekst, zij het in gewijzigde vorm. De BLEU-partijen zouden er volgens de Raad goed aan doen, verwijzend naar artikel 5 paragraaf 4, om extra afspraken te maken met Panama over het definiëren van gemeenschappelijke beschermingsnormen en het aanbod te doen aan Panama om technische bijstand te leveren in deze materies.

2.3. Tadzjikistan

Ook tussen de BLEU en Tadzjikistan vonden geen echte onderhandelingen plaats. De memorie van toelichting geeft aan dat de BLEU-typetekst bijna volledig werd aanvaard. Dit geldt ook voor de twee artikelen inzake milieu en arbeid. In verband met deze overeenkomst verwijst de Raad naar de reeds hoger geformuleerde opmerkingen. Met de opname van deze twee artikelen komt deze tekst alleszins tegemoet aan de norm bepaald in het Vlaams regeerakkoord.

3. ANDERE BEMERKINGEN

Met betrekking tot de BLEU-overeenkomst met Panama wijzen de vertegenwoordigers van de ondernemerswereld op het belang van deze overeenkomst voor Vlaamse ondernemingen. Er zijn talrijke Vlaamse bedrijven actief in Panama, waaronder de Vlaamse baggeraars. Zo werkt een consortium met heel wat Vlaamse bedrijven aan de vernieuwing van de drie sluizen op het Panamakanaal. Het Flanders International Technical Agency (FITA) van de Vlaamse overheid heeft in Panama belangrijke projecten gefaciliteerd. Deze Vlaamse bedrijven actief in Panama dragen het milieu en maatschappelijk verantwoord ondernemen hoog in het vaandel. Panama biedt tevens nog een groot potentieel voor bijkomende en nieuwe investeringen. Dit wordt onder meer aangetoond door de deelname van 14 Vlaamse bedrijven aan de Prinselijke zending naar Panama in 2009.

De Raad is verheugd dat het investeringsrisico in Panama reeds beperkt is. Volgens de Global Competitiveness Index 2009 heeft Panama de op één na beste bescherming voor eigendomsrechten in Latijns-Amerika (Ranking 50 op 133; ter vergelijking: België heeft ranking 23 en bv. Brazilië, waar meer Vlaamse investeringen naartoe gaan, heeft ranking 70).[4] Toch vinden de vertegenwoordigers van de ondernemerswereld dat dit bilateraal investeringsakkoord een belangrijk economisch belang voor Vlaanderen heeft, gelet op de aanzienlijke investeringen en economische banden die met

[4] WORLD ECONOMIC FORUM, *The Global Competitiveness Report 2009-2010*, Genève, 2009, 87, 251, 97. [http://www.weforum.org/pdf/GCR09/GCR20092010fullreport.pdf]

Panama worden ontwikkeld. Een zekere graad van bescherming van de investeringen van Vlaamse bedrijven is immers belangrijk voor de voortzetting en uitbouw van hun internationale activiteiten. Hun activiteiten kunnen ook de aanzet vormen tot verdere economische banden tussen Vlaanderen en Panama.

Zoals reeds aangegeven in het advies 2009/17 van de Raad, toont onderzoek van de Wereldbank uit 2003 e.a. echter aan dat louter het sluiten van een investeringsakkoord niet noodzakelijk leidt tot meer buitenlandse directe investeringen.[5] De vertegenwoordigers van de Noord-Zuidbeweging en de vakbonden binnen de Raad merken tevens op dat de huidige investeringen er alvast gekomen zijn zonder bilateraal investeringsakkoord. Dit nuanceert volgens hen de noodzaak van dit akkoord.

Inzake de BLEU-overeenkomst met Barbados wijst de Raad op een andere belangrijke overeenkomst met o.m. deze verdragspartijen, nl. de Economische Partnerschapsovereenkomst (EPA) met CARIFORUM. Hoewel het doel van de EPA wat betreft investeringen niet ligt in de bescherming ervan, maar wel in het promoten en faciliteren door het verzekeren van gelijke markttoegang[6], zijn er zeker raakvlakken. De Raad vond in de memorie van toelichting geen analyse van de samenhang en/of wisselwerking van beide overeenkomsten. Hij vraagt de Vlaamse Regering het kader van de EPA in acht te nemen, alsook de gelijkenissen en verschillen tussen deze overeenkomsten en de impact die ze mogelijks op elkaar hebben duidelijk aan te geven en er rekening mee te houden bij de implementatie van beide overeenkomsten.

Wat betreft Tadzjikistan wijst de Raad op de instabiele situatie van het land. Verscheidene internationale bronnen wijzen op grote uitdagingen voor het land inzake onder meer politieke en burgerlijke vrijheden, stabiliteit van de instellingen, economische openheid, mensenhandel, drugshandel, enz.[7] Deze instabiliteit pleit voor een extra bescherming van de investeringen van Vlaamse ondernemingen. Anderzijds biedt de situatie in dit land weinig kansen voor de ontwikkeling (van ondernemingen) ter plaatse en zal het sluiten van deze overeenkomst daar waarschijnlijk weinig aan veranderen. Toch mag men niet blind zijn voor het potentieel voor Vlaamse investeringen in Tadzjikistan, bijvoorbeeld inzake (het vervoer van) energie. De aanwezigheid van natuurlijke rijkdommen en hydro-elektrische energie sterkt de noodzaak aan kennis van en instrumenten voor een duurzame ontwikkeling van dit economisch potentieel.

De Raad staat nog even stil bij het instrument van de BLEU-investeringsakkoorden. In zijn Advies 2009/17 stelde hij reeds dat, aangezien buitenlandse directe investeringen sedert de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon tot de exclusieve EU-bevoegdheden behoren, de huidige praktijk van de BLEU-investeringsakkoorden onmogelijk ongewijzigd kan worden verder gezet. Het werkprogramma van de Europese Commissie voor 2010 geeft aan dat ze in de loop van juni 2010 een ontwerp van verordening zal voorstellen die een overgangsregeling omvat om rechtszekerheid te bieden aan bestaande bilaterale investeringsakkoorden van de lidstaten. Deze verordening moet ook in een procedureel kader voorzien voor de onderhandelingen over en het

---

[5] M. HALLWARD-DRIEMEIER, "Do bilateral investment treaties attract foreign direct investment? Only a bit…and they could bite", *World Bank Policy Research Working Paper 3121*, 2003.

[6] EUROPESE COMMISSIE, *CARIFORUM-EC EPA: Investment*, 2008, 1. [http://trade.ec.europa.eu/doclib/html/140979.htm]

[7] Tadzjikistan scoort 6 voor politieke vrijheden en 5 voor burgerlijke rechten op een schaal van 7. FREEDOM HOUSE, *Freedom in the World – Tajikistan*. [http://freedomhouse.org/template.cfm?page=363&year=2010&country=7930]; ook Peace and Conflict 2010 schat Tadzjikistan als niet echt stabiel in, zie J.J. HEWITT, J. WILKENFELD en T. R. GURR, *Peace and conflict 2010 – Executive Summary*, 2010, Centre for International Development and Conflict Management, 15.; R. MUHUTDINOVA, *Tajikistan*, Freedom House Nations in Transit, 2009, pp. 515-531.; INTERNATIONAL CRISIS GROUP, Tajikistan: on the road to failure, *ICC ASIA report*, (2009), 162, p. 25.

sluiten van dergelijke overeenkomsten in de toekomst.[8] In afwachting van de goedkeuring van deze verordening door het Europees Parlement en de Raad is er in EU-verband afgesproken dat de lidstaten hun lopende procedures en onderhandelingen kunnen afronden. In dit verband wijst de Raad op de plicht van alle overheden van de EU-lidstaten en de Europese instellingen om loyaal samen te werken. De Europese Commissie werkt verder ook aan een mededeling over het toekomstig EU-investeringsbeleid die ze tevens in juni 2010 zal voorleggen. De Raad verwelkomt dat de Vlaamse Regering via haar inbreng in de intrafederale coördinatievergaderingen m.b.t. het toekomstige EU-investeringsbeleid proactief tracht in te spelen op dit beleid. Hij betreurt echter dat hier geen debat met en consultatie van het middenveld aan voorafging. Het toekomstig EU-kader voor investeringsakkoorden zal uiteraard ook in eenklank moeten zijn met de overige Europese verdragsbepalingen, waaronder diegene inzake het vrij kapitaal- en betalingsverkeer. Het Europees Hof Van Justitie heeft hier, voor wat betreft de relatie tussen deze verdragsbepalingen en bilaterale investeringsakkoorden van de lidstaten, recent op gewezen.[9] Deze rechtspraak heeft ook voor bestaande BLEU-investeringsakkoorden een impact.

De Raad herhaalt daarom ook dat hij het belangrijk vindt dat de Vlaamse Regering een duidelijke visie ontwikkelt op de toekomst van investeringsakkoorden. Samen met de federale overheid moet ze ernaar streven dat de Europese Unie een *level playing field* creëert inzake arbeids- en milieuclausules met het oog op evenwichtige investeringsakkoorden die bijdragen tot duurzame ontwikkeling. De Raad herhaalt tevens zijn suggestie dat Vlaanderen ervoor ijvert dat het werkprogramma van het Belgisch EU-Voorzitterschap hieromtrent een duidelijke ambitie naar voor schuift.

De bilaterale investeringsakkoorden genieten de belangstelling van diverse actoren. Recent vonden hierover nog enkele studiedagen plaats.[10] Oxfam bestelde een studie bij het International Institute for Sustainable Development (IISD) waarin de Belgische modeltekst grondig werd geanalyseerd.[11] De vertegenwoordigers van de ontwikkelingsorganisaties en vakbonden vinden dat de Vlaamse Regering open zou moeten staan voor aandachtspunten uit onder meer dit soort studies bij het bepalen van haar visie op en standpunten over de toekomstige investeringsakkoorden van zowel de BLEU als de EU.

De vertegenwoordigers van ontwikkelingsorganisaties en vakbonden binnen de Raad vinden tevens dat de discussie over het nieuwe Europese investeringsbeleid en de voorwaarden die in de toekomst zullen opgelegd worden aan de bilaterale investeringsakkoorden van de lidstaten moet aangegrepen worden om ook het Belgische BLEU-model grondig te herzien. Hierbij moet, volgens hen, gestreefd

---

[8] EUROPESE COMMISSIE, Bijlagen bij de Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's. Werkprogramma van de Commissie voor 2010. Een tijd voor daden, *COM(2010)135*, Brussel, 31 maart 2010, 37-38.; EUROPESE COMMISSIE, *Planned Commission initiatives until the end of 2010*, 10.
[http://ec.europa.eu/atwork/programmes/docs/forward_programming_2010.pdf]

[9] Zie met name Hof van Justitie, arresten van 3 maart 2009, resp. in zaak C-205/06, Commissie/Oostenrijk, *Jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen*, 2009, I-1301, en in zaak C-249/06, Commissie/Zweden, *Jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen*, 2009, I-1335.

[10] BELGISCHE COALITIE VOOR WAARDIG WERK, *Seminarie rond de Belgische investeringsakkoorden en het toekomstig Europees investeringsbeleid*, Federaal Parlement, 30.03.2010; OECD, *2010 update of the OECD Guidelines for Multinational Enterprises*, 04.05.2010.
[http://www.oecd.org/document/33/0,3343,en_2649_34893_44086753_1_1_1_1,00.html]; zie ook OECD, *OECD risk awareness tool for multinational enterprises in weak governance zones*, Parijs, OECD Publications, 2006, 44 p. [http://www.oecd.org/dataoecd/26/21/36885821.pdf]
http://www.oecd.org/dataoecd/26/21/36885821.pdf

[11] N. BERNASCONI-OSTERWALDER en L. JOHNSON, *Belgium's model bilateral investment treaty: A commentary*, IISD, 2010, 24 p.

worden naar meer evenwicht tussen rechten en plichten van gastlanden en herkomstlanden, van overheden en investeerders en van het economische, sociale, milieu- en ontwikkelingsbelang.

4. CONCLUSIE

De Raad neemt kennis van de voorontwerpen van decreet houdende instemming met de BLEU-investeringsakkoorden met Barbados, Panama en Tadzjikistan. Hij merkt enerzijds op dat in het akkoord met Panama de arbeids- en milieuclausules afgezwakt zijn en suggereert dat van de mogelijkheid gebruik wordt gemaakt die de overeenkomst biedt om extra afspraken te maken met Panama over het definiëren van gemeenschappelijke beschermingsnormen. Anderzijds onderschrijft hij de noodzaak van een goed afsprakenkader inzake investeringen, waarin rechten en plichten van overheden en investeerders evenwichtig worden aangepakt zodat bescherming kan geboden worden voor de investeringen en economische activiteiten die Vlaamse bedrijven in Panama ontwikkelen.

De Raad drukt opnieuw zijn hoop uit dat de ontwikkelingen in het kader van de nieuwe bevoegdheid die het Verdrag van Lissabon aan de EU toekent inzake buitenlandse directe investeringen zullen leiden tot een evenwichtige Europese visie op investeringsakkoorden. Hij spoort de Vlaamse Regering aan om vanuit een evenwichtige Vlaamse visie op investeringsakkoorden het werkprogramma van het Belgisch EU-Voorzitterschap op dit terrein mee vorm te geven.

Namens de Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen,

Hoogachtend,

(getekend) *(getekend)*

Prof. Dr. Jan Wouters
Voorzitter

Freddy Evens
Secretaris

Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen

Opdracht

De Strategische Adviesraad internationaal Vlaanderen (SARiV) is een onafhankelijk adviesorgaan van de Vlaamse Regering. Hij adviseert de Vlaamse Regering bij de totstandkoming van haar buitenlands beleid, haar beleid inzake internationaal ondernemen, toerisme en internationale samenwerking. Hij doet dit hetzij op vraag van de Vlaamse Regering, hetzij uit eigen beweging.

Samenstelling

1° Voorzitter: Prof. dr. Jan Wouters (gewoon hoogleraar internationaal en Europees recht, K.U.Leuven)

2° Dirk Rochtus (docent internationale politiek, Lessius Hogeschool)
3° Hans De Belder (oud-diplomaat)
4° Jean Bossuyt (hoofd strategie European Centre for Development Policy Management Maastricht)
5° Leo Sleuwaegen (gewoon hoogleraar bedrijfseconomie en strategie, K.U.Leuven en Vlerick Leuven Gent Management School)
6° Kim Van der Borght (docent internationaal handelsrecht en handelspolitiek, VUB)
7° Karl Verlinden (gedelegeerd bestuurder Qualiphar)
8° Luc Vandenbroucke (Senior Executive Vice President, Barco)
9° Hilde Plas (stafmedewerker VVSG)
10° Johan De Meester (zaakvoerder Viking Reizen)
11° Els Dirix (ABVV)
12° Jessie Van Couwenberghe (ACV)
13° Geert Eggermont (UNIZO)
14° Anneliese Daelemans (Voka-Vlaams Economisch Verbond)
15° Koen Detavernier (11.11.11.)[12]
16° Gijs Justaert (Wereldsolidariteit)[13]
17° Milan Rutten (FOS, BTC-bestuur)
18° Isabel Vertriest (Oxfam Wereldwinkels)
19° Luc Glorieux (Afgevaardigd bestuurder B.A.A.V.)
20° Jan Van Steen (directeur Omnia)

Secretariaat:

Freddy Evens (secretaris)
Eva Haeverans (beleidsmedewerker)
Roos Van de Cruys (beleidsmedewerker)
Charlotte Verroens (administratief deskundige)

[12] Plaatsvervanger Wiske Jult
[13] Plaatsvervanger Ann De Jonghe

ADVIES VAN DE RAAD VAN STATE

CE

KONINKRIJK BELGIË

ADVIES 48.631/1/V
VAN 7 SEPTEMBER 2010

VAN DE AFDELING WETGEVING
VAN DE RAAD VAN STATE

De RAAD VAN STATE, afdeling Wetgeving, eerste vakantiekamer, op 29 juli 2010 door de Vlaamse minister van Economie, Buitenlands Beleid, Landbouw en Plattelandsbeleid verzocht hem, binnen een termijn van dertig dagen, verlengd tot 17 september 2010, van advies te dienen over een voorontwerp van decreet "houdende instemming met de Overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie, enerzijds, en de Republiek Panama, anderzijds, inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Panama-stad op 26 maart 2009", heeft het volgende advies gegeven:

Wat de elementen betreft opgesomd in artikel 84, § 3, eerste lid, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973, geeft het ontwerp geen aanleiding tot opmerkingen.

CE 48.631/1/V

De kamer was samengesteld uit

de Heren	J. SMETS,	staatsraad, voorzitter,
	E. BREWAEYS, W. VAN VAERENBERGH,	staatsraden,
	M. RIGAUX,	assessor van de afdeling Wetgeving,
Mevrouw	M. VERSCHRAEGHEN,	toegevoegd griffier.

Het verslag werd uitgebracht door de H. P. DEPUYDT, eerste auditeur-afdelingshoofd.

DE GRIFFIER DE VOORZITTER

M. VERSCHRAEGHEN J. SMETS

ONTWERP VAN DECREET

ONTWERP VAN DECREET

DE VLAAMSE REGERING,

Op voorstel van de Vlaamse minister van Economie, Buitenlands Beleid, Landbouw en Plattelandsbeleid;

Na beraadslaging,

BESLUIT:

De Vlaamse minister van Economie, Buitenlands Beleid, Landbouw en Plattelandsbeleid is ermee belast, in naam van de Vlaamse Regering, bij het Vlaams Parlement het ontwerp van decreet in te dienen, waarvan de tekst volgt:

Artikel 1. Dit decreet regelt een gewestaangelegenheid.

Art. 2. De overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie, enerzijds, en de Republiek Panama, anderzijds, inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen, ondertekend in Panama-Stad op 26 maart 2009, zal volkomen gevolg hebben.

Brussel, 26 november 2010.

De minister-president van de Vlaamse Regering,
Vlaams minister van Economie, Buitenlands Beleid,
Landbouw en Plattelandsbeleid,

Kris PEETERS

BIJLAGE:

Overeenkomst tussen de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie, enerzijds,
en de Republiek Panama, anderzijds,
inzake de wederzijdse bevordering en bescherming van investeringen

OVEREENKOMST

TUSSEN

DE BELGISCH-LUXEMBURGSE ECONOMISCHE UNIE,

enerzijds,

EN

DE REPUBLIEK PANAMA,

anderzijds,

INZAKE

DE WEDERZIJDSE BEVORDERING EN BESCHERMING

VAN INVESTERINGEN

OVEREENKOMST
TUSSEN
DE BELGISCH-LUXEMBURGSE ECONOMISCHE UNIE,
enerzijds,
EN
DE REPUBLIEK PANAMA,
anderzijds,
INZAKE
DE WEDERZIJDSE BEVORDERING EN BESCHERMING
VAN INVESTERINGEN

HET KONINKRIJK BELGIË,
HET VLAAMSE GEWEST,
HET WAALSE GEWEST,
EN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST,
ALSMEDE
HET GROOTHERTOGDOM LUXEMBURG,
enerzijds,

EN

DE REPUBLIEK PANAMA,
anderzijds,

(hierna te noemen "de Overeenkomstsluitende Partijen"),

VERLANGENDE hun economische samenwerking te versterken door voor investeringen door investeerders van de ene Overeenkomstsluitende Partij gunstige voorwaarden te scheppen op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij,

ZIJN het volgende overeengekomen:

ARTIKEL 1

BEGRIPSOMSCHRIJVINGEN

Voor de toepassing van deze Overeenkomst betekent de term:

1. "investeerders":

   a) de "onderdanen", zijnde elk natuurlijk persoon die volgens de wetgeving van het Koninkrijk België of het Groothertogdom Luxemburg of van de Republiek Panama wordt beschouwd als een onderdaan van het Koninkrijk België of het Groothertogdom Luxemburg dan wel van de Republiek Panama;

   b) de "vennootschappen", zijnde elke rechtspersoon die is opgericht in overeenstemming met de wetgeving van het Koninkrijk België of het Groothertogdom Luxemburg of van de Republiek Panama en waarvan de maatschappelijke zetel gevestigd is op het grondgebied van het Koninkrijk België of het Groothertogdom Luxemburg dan wel op het grondgebied van de Republiek Panama.

2. "investeringen": alle soorten vermogensbestanddelen en elke rechtstreekse of onrechtstreekse inbreng in speciën, natura of diensten, die worden geïnvesteerd of geherinvesteerd in welke economische sector ook.

   Als investeringen in de zin van deze Overeenkomst gelden in het bijzonder, doch niet uitsluitend:

   a) roerende en onroerende goederen, alsmede andere zakelijke rechten zoals hypotheken, retentierechten, pandrechten, rechten van vruchtgebruik en soortgelijke rechten;

   b) aandelen, rechten die verband houden met deelneming in ondernemingen en alle andere vormen van kapitaaldeelneming, zelfs minoritair of onrechtstreeks, in vennootschappen die zijn opgericht op het grondgebied van een der Overeenkomstsluitende Partijen;

   c) obligaties, tegoeden en gelijk welke prestatie die economische waarde heeft;

   d) auteursrechten, rechten van industriële eigendom, technische werkwijzen, handelsnamen, goodwill;

   e) concessies verleend krachtens het publiekrecht of een overeenkomst, met inbegrip van concessies voor het opsporen, ontginnen, winnen of exploiteren van natuurlijke rijkdommen.

   Veranderingen in de rechtsvorm waarin vermogensbestanddelen en kapitaal werden geïnvesteerd of geherinvesteerd doen geen afbreuk aan de omschrijving ervan als "investering" zoals bedoeld in deze Overeenkomst.

3. "opbrengst": de inkomsten die een investering oplevert, en met name, doch niet uitsluitend, winst, rente, vermogensaanwas, dividenden, royalty's en vergoedingen.

4. "grondgebied":

   a) het grondgebied van het Koninkrijk België en het grondgebied van het Groothertogdom Luxemburg evenals de zeegebieden, d.w.z. de gebieden op en onder zee die zich voorbij de territoriale wateren van het Koninkrijk België uitstrekken en waarin het Koninkrijk België, overeenkomstig het internationaal recht, soevereine rechten en rechtsmacht uitoefent met het oog op de opsporing, de winning en het behoud van de natuurlijke rijkdommen;

   b) het grondgebied van de Republiek Panama evenals de zeegebieden, d.w.z. de gebieden op en onder zee die zich voorbij de territoriale wateren van de Republiek Panama uitstrekken en waarin de Republiek Panama, overeenkomstig het internationaal recht, soevereine rechten en rechtsmacht uitoefent met het oog op de opsporing, de winning en het behoud van de natuurlijke rijkdommen.

5. "milieuwetgeving": elke in de Overeenkomstsluitende Partijen van toepassing zijnde wetgeving of elke hierin vervatte bepaling die voornamelijk verband houdt met milieubescherming of het voorkomen van elk gevaar voor het leven of de gezondheid van mensen, dieren of planten.

6. "arbeidswetgeving": de in het Koninkrijk België, het Groothertogdom Luxemburg of de Republiek Panama van toepassing zijnde wetgeving of elke hierin vervatte bepaling die rechtstreeks verband houdt met de internationale arbeidsovereenkomsten die door alle Overeenkomstsluitende Partijen werden bekrachtigd.

ARTIKEL 2

BEVORDERING VAN INVESTERINGEN

1. Elke Overeenkomstsluitende Partij bevordert op haar grondgebied investeringen van investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij en laat zodanige investeringen toe in overeenstemming met haar wetgeving.

2. Met name elke Overeenkomstsluitende Partij staat het sluiten en uitvoeren toe van licentieovereenkomsten en overeenkomsten inzake commerciële, administratieve of technische bijstand, voor zover deze activiteiten verband houden met zodanige investeringen.

ARTIKEL 3

BESCHERMING VAN INVESTERINGEN

1. Alle investeringen door investeerders van een der Overeenkomstsluitende Partijen genieten op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij een eerlijke en rechtvaardige behandeling.

2. Onder voorbehoud van maatregelen die noodzakelijk zijn voor de handhaving van de openbare orde, genieten deze investeringen een voortdurende bescherming en zekerheid, met uitsluiting van elke onredelijke of discriminatoire maatregel die, in rechte of in feite, het beheer, de instandhouding, het gebruik, het genot of de liquidatie van deze investeringen zou kunnen belemmeren.

ARTIKEL 4

NATIONALE BEHANDELING EN MEEST BEGUNSTIGDE NATIE

1. In alle aangelegenheden met betrekking tot de behandeling van investeringen genieten de investeerders van elke Overeenkomstsluitende Partij op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij de nationale behandeling en de behandeling van meest begunstigde natie.

2. Met betrekking tot de werking, het beheer, het onderhoud, het gebruik, het genot, de verkoop of de vervreemding van investeringen dient elke Overeenkomstsluitende Partij investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij op haar grondgebied een behandeling toe te kennen die niet minder gunstig is dan de behandeling die wordt toegekend aan haar eigen investeerders of de investeerders van een andere Staat, zo laatstgenoemde behandeling gunstiger is.

3. Het bepaalde in lid (1) en (2) van dit artikel mag niet zodanig worden uitgelegd dat een Overeenkomstsluitende Partij verplicht is investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij mede het voordeel te laten genieten van een behandeling, voorkeur of voorrecht voortvloeiend uit:

   a) een bestaande of toekomstige douane-unie, vrijhandelszone, gemeenschappelijke markt of monetaire unie, dan wel enige andere soortgelijke internationale overeenkomst of andere vormen van regionale economische organisatie, of

   b) een internationale overeenkomst of regeling die volledig of hoofdzakelijk betrekking heeft op belastingen.

ARTIKEL 5

MILIEU

1. De Overeenkomstsluitende Partijen bevestigen het recht om hun eigen niveau van milieubescherming te bepalen en de beleidslijnen en prioriteiten ter zake vast te leggen. Dit impliceert ook het recht om de eigen milieuwetgeving aan te nemen of te wijzigen, overeenkomstig de respectievelijke nationale milieuwetgevingen.

2. Elke Overeenkomstsluitende Partij gaat de verbintenis aan de nationale milieuwetgeving niet te wijzigen of te versoepelen teneinde het doen, onderhouden of uitbreiden van een investering op haar grondgebied aan te moedigen.

3. De Overeenkomstsluitende Partijen erkennen dat onderlinge samenwerking hen meer mogelijkheden biedt ter bevordering van de bescherming van het milieu middels het aanmoedigen van een preventiebeleid en preventiepraktijken, desgevallend met inbegrip van het definiëren van gemeenschappelijke beschermingsnormen. Een Overeenkomstsluitende Partij stemt in met het verzoek van de andere Overeenkomstsluitende Partij deskundig overleg te voeren over alle aangelegenheden die onder dit artikel ressorteren.

ARTIKEL 6

ARBEID

1. De Overeenkomstsluitende Partijen bevestigen het recht om eigen nationale arbeidsnormen vast te stellen en de beleidslijnen en prioriteiten ter zake vast te leggen.

2. Elke Overeenkomstsluitende Partij gaat de verbintenis aan de nationale arbeidswetgeving niet te wijzigen of te versoepelen teneinde het doen, onderhouden of uitbreiden van een investering op haar grondgebied aan te moedigen.

3. De Overeenkomstsluitende Partijen bevestigen de verbintenissen die ze zijn aangegaan als lid van de Internationale Arbeidsorganisatie alsmede hun verbintenissen op grond van de Verklaring van de IAO over de fundamentele principes en rechten met betrekking tot werk en de follow-up ervan.

ARTIKEL 7

ONTEIGENING

1. Elke Overeenkomstsluitende Partij verbindt zich ertoe geen enkele maatregel tot onteigening of nationalisatie noch enige andere maatregel te treffen die tot gevolg heeft dat aan de investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij rechtstreeks of onrechtstreeks de hun toebehorende investeringen op haar grondgebied worden ontnomen.

2. Wanneer om redenen van openbaar nut, veiligheid of nationaal belang van het bepaalde in het eerste lid moet worden afgeweken, dienen de volgende voorwaarden te worden vervuld:

   a) de maatregelen worden genomen met inachtneming van een behoorlijke rechtsgang;

   b) de maatregelen zijn niet discriminatoir of in strijd met bijzondere verbintenissen;

   c) de maatregelen gaan vergezeld van voorzieningen voor de betaling van een billijke en reële schadeloosstelling.

3. Deze schadeloosstelling is gelijk aan de marktwaarde van de investeringen op de dag voordat de maatregelen worden genomen of openbaar gemaakt.

   Deze schadeloosstelling wordt uitgekeerd in een omwisselbare munt. Ze moet zonder onnodige vertraging worden uitbetaald en vrij kunnen worden overgemaakt. De schadeloosstelling levert intrest op aan het normale banktarief, vanaf het tijdstip waarop het bedrag van de schadeloosstelling wordt vastgelegd tot op de datum waarop het moet worden uitgekeerd.

4. Aan investeerders van de ene Overeenkomstsluitende Partij die met betrekking tot hun investeringen verliezen lijden wegens oorlog of een ander gewapend conflict, revolutie, een nationale noodtoestand of opstand op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij, wordt door laatstgenoemde, wat de restitutie, schadevergoeding, schadeloosstelling of een andere regeling betreft, een behandeling toegekend die ten minste gelijk is aan die welke die Overeenkomstsluitende Partij aan investeerders van de meestbegunstigde natie toekent.

ARTIKEL 8

OVERMAKINGEN

1. Elke Overeenkomstsluitende Partij verleent de investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij de toelating om alle met een investering verband houdende uitkeringen vrij over te maken. Deze omvatten in het bijzonder:

   a) bedragen bestemd om de investering tot stand te brengen, te behouden of uit te breiden;

   b) bedragen bestemd voor het nakomen van contractuele verbintenissen, met inbegrip van de bedragen die nodig zijn voor de terugbetaling van leningen, royalty's en andere betalingen voortvloeiend uit licenties, franchises, concessies en andere soortgelijke rechten, alsmede de bezoldiging van het geëxpatrieerd personeel;

   c) de opbrengsten uit investeringen;

   d) de opbrengst uit de gehele of gedeeltelijke liquidatie van investeringen, met inbegrip van meerwaarden of verhogingen van het geïnvesteerde kapitaal;

   e) de in toepassing van Artikel 7 uitgekeerde schadeloosstelling.

2. De onderdanen van beide Overeenkomstsluitende Partijen, die uit hoofde van een investering toelating hebben gekregen om op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij te werken, is het tevens toegestaan een evenredig deel van hun bezoldiging over te maken naar hun land van herkomst.

3. De overmakingen gebeuren in vrij inwisselbare munt, tegen de koers die op de datum van overmaking van toepassing is op contante transacties in de gebruikte munt.

4. Elke Overeenkomstsluitende Partij verleent de toelating die vereist is om de overmaking zonder onnodige vertraging uit te voeren, zonder andere lasten dan de gebruikelijke bankkosten.

ARTIKEL 9

SUBROGATIE

1. Indien één der Overeenkomstsluitende Partijen dan wel openbare instelling van deze Partij een schadeloosstelling uitkeert aan haar eigen investeerders op grond van een voor een investering verleende waarborg, erkent de andere Overeenkomstsluitende Partij dat de eerstgenoemde Overeenkomstsluitende Partij of de desbetreffende openbare instelling in de rechten van de investeerders is getreden.

2. In verband met de overgedragen rechten kan de andere Overeenkomstsluitende Partij jegens de verzekeraar die in de rechten van de schadeloosgestelde investeerders is getreden, de verplichtingen laten gelden die wettelijk of contractueel op de investeerders rusten.

ARTIKEL 10

TOEPASBARE REGELS

Wanneer een vraagstuk omtrent investeringen wordt geregeld bij deze Overeenkomst en bij de nationale wetgeving van de ene Overeenkomstsluitende Partij dan wel bij internationale overeenkomsten waarbij de Partijen partij zijn of op een later tijdstip kunnen worden, kunnen de investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij aanspraak maken op de bepalingen die voor hen het meest gunstig zijn.

ARTIKEL 11

SPECIFIEKE OVEREENKOMSTEN

1. Investeringen waarvoor een specifieke overeenkomst is gesloten tussen een van de Overeenkomstsluitende Partijen en investeerders van de andere Partij zijn onderworpen aan de bepalingen van deze Overeenkomst en aan die van de specifieke overeenkomst.

2. Elke Overeenkomstsluitende Partij staat te allen tijde in voor het naleven van de verbintenissen die zij jegens investeerders van de andere Overeenkomstsluitende Partij is aangegaan.

ARTIKEL 12

REGELING VAN INVESTERINGSGESCHILLEN

1. Van elk geschil tussen een investeerder van de ene Overeenkomstsluitende Partij en de andere Overeenkomstsluitende Partij wordt schriftelijk kennis gegeven door de eerste Partij die een vordering instelt. De kennisgeving gaat vergezeld van een naar behoren gedetailleerde nota.

   De Partijen dienen in de mate van het mogelijke ernaar te streven door onderhandeling tot een minnelijke schikking te komen, indien nodig door deskundig advies in te winnen van een derde partij of anders door middel van bemiddeling tussen de Overeenkomstsluitende Partijen langs diplomatieke weg.

2. Wanneer de bij het geschil betrokken partijen niet rechtstreeks tot een minnelijke schikking zijn gekomen of het geschil niet door bemiddeling langs diplomatieke weg hebben kunnen regelen binnen zes maand na ontvangst van de kennisgeving, wordt het, naar keuze van de investeerder, voorgelegd aan hetzij de bevoegde rechtsmacht van de Staat waar de investering werd gedaan, hetzij onderworpen aan internationale arbitrage.

Elke Overeenkomstsluitende Partij geeft daartoe haar voorafgaande en onherroepelijke toestemming elk geschil aan zodanige arbitrage te onderwerpen. Deze toestemming houdt in dat beide Partijen afstand doen van het recht om de uitputting van alle nationale administratieve en rechtsmiddelen te verzoeken.

3. In geval van internationale arbitrage, wordt het geschil naar keuze van de investeerder voorgelegd aan één van de volgende instellingen:

   - een scheidsgerecht ad hoc, ingesteld volgens de arbitrageregels van de Commissie van de Verenigde Naties voor Internationaal Handelsrecht (U.N.C.I.T.R.A.L.);

   - het Internationale Centrum voor Beslechting van Investeringsgeschillen (I.C.S.I.D.), dat is opgericht krachtens het Verdrag inzake de beslechting van geschillen met betrekking tot investeringen tussen Staten en onderdanen van andere Staten, dat op 18 maart 1965 te Washington voor ondertekening werd opengesteld, wanneer elke Staat die Partij is bij deze Overeenkomst partij is geworden bij bedoeld Verdrag. Zolang niet aan deze vereiste is voldaan, stemt elke Overeenkomstsluitende Partij ermee in dat het geschil aan arbitrage wordt onderworpen overeenkomstig de regels van de Aanvullende Voorziening van het I.C.S.I.D.;

   - het Scheidsgerecht van de Internationale Kamer van Koophandel te Parijs;

   - het Instituut voor Arbitrage van de Kamer van Koophandel te Stockholm.

   Indien wordt overgegaan tot de arbitrageprocedure op initiatief van een Overeenkomstsluitende Partij, verzoekt die Partij de betrokken investeerder schriftelijk het scheidsgerecht aan te wijzen waaraan het geschil zal worden voorgelegd.

4. Geen van de bij een geschil betrokken Overeenkomstsluitende Partijen, zal in enig stadium van de arbitrageprocedure of van de uitvoering van een scheidsrechterlijke uitspraak als bezwaar kunnen aanvoeren dat de investeerder die tegenpartij is bij het geschil, een vergoeding ter uitvoering van een verzekeringspolis of van de in Artikel 9 van deze Overeenkomst vermelde waarborg heeft ontvangen, die het geheel of een gedeelte van zijn verliezen dekt.

5. De uitspraken van het scheidsgerecht zijn onherroepelijk en bindend voor de partijen bij het geschil. Elke Overeenkomstsluitende Partij verbindt zich ertoe ze uit te voeren overeenkomstig haar nationale wetgeving.

ARTIKEL 13

GESCHILLEN TUSSEN DE OVEREENKOMSTSLUITENDE PARTIJEN BETREFFENDE DE UITLEGGING OF TOEPASSING VAN DEZE OVEREENKOMST

1. Elk geschil betreffende de uitlegging of toepassing van deze Overeenkomst moet zo mogelijk langs diplomatieke weg worden geregeld.

2. Wanneer een geschil niet langs diplomatieke weg kan worden beslecht, wordt het voorgelegd aan een gemengde commissie bestaande uit vertegenwoordigers van beide Partijen. Deze Commissie komt op verzoek van de meest gerede Partij en zonder onnodige vertraging bijeen.

3. Indien de gemengde commissie het geschil niet kan regelen, wordt het op verzoek van een der Overeenkomstsluitende Partijen onderworpen aan een scheidsgerecht dat voor elk geval afzonderlijk op de volgende wijze wordt samengesteld:

   Elke Overeenkomstsluitende Partij benoemt één scheidsman binnen een tijdvak van twee maanden vanaf de datum waarop een der Overeenkomstsluitende Partijen de andere Overeenkomstsluitende Partij in kennis heft gesteld van haar voornemen het geschil aan arbitrage te onderwerpen. Binnen twee maanden na hun benoeming benoemen de twee scheidsmannen in onderlinge overeenstemming een onderdaan van een derde Staat tot voorzitter van het scheidsgerecht.

   Wanneer de termijnen niet werden nageleefd, kan een der Overeenkomstsluitende Partijen de Voorzitter van het Internationale Gerechtshof verzoeken over te gaan tot de noodzakelijke benoeming(en).

   Indien de Voorzitter van het Internationale Gerechtshof onderdaan is van een Overeenkomstsluitende Partij of van een Staat waarmee een der Overeenkomstsluitende Partijen geen diplomatieke banden heeft dan wel om een andere reden verhinderd is bedoelde functie uit te oefenen, wordt de Ondervoorzitter van het Internationale Gerechtshof verzocht de benoeming(en) te verrichten.

4. Het aldus samengestelde college bepaalt zijn eigen procedureregels. Het doet uitspraak bij meerderheid van stemmen; de uitspraken zijn onherroepelijk en bindend voor de Overeenkomstsluitende Partijen.

5. Elke Overeenkomstsluitende Partij draagt de kosten van de door haar benoemde scheidsman. De kosten die voortvloeien uit de benoeming van de derde scheidsman en de ambtelijke kosten van het college worden gelijkelijk door de Overeenkomstsluitende Partijen gedragen.

6. De bepalingen van dit Artikel zijn niet van toepassing op de geschillen die kunnen ontstaan op basis van Artikel 5 of Artikel 6 van deze Overeenkomst.

ARTIKEL 14

VORIGE INVESTERINGEN

Deze Overeenkomst is eveneens van toepassing op investeringen die vóór de inwerkingtreding van deze Overeenkomst werden gedaan door investeerders van een Overeenkomstsluitende Partij op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partij, in overeenstemming met de wetten en voorschriften van laatstgenoemde.

ARTIKEL 15

INWERKINGTREDING EN DUUR

1. Deze Overeenkomst treedt in werking een maand na de datum waarop de Overeenkomstsluitende Partijen de akten van bekrachtiging hebben uitgewisseld. Ze blijft van kracht gedurende een tijdvak van tien jaar.

Tenzij ten minste zes maanden vóór de datum van het verstrijken van de geldigheidsduur door een van beide Overeenkomstsluitende Partijen mededeling van beëindiging is gedaan, wordt deze Overeenkomst stilzwijgend verlengd voor een tijdvak van tien jaar, met dien verstande dat elke Overeenkomstsluitende Partij zich het recht voorbehoudt de Overeenkomst te beëindigen met inachtneming van een opzegtermijn van ten minste zes maanden vóór de datum van het verstrijken van de lopende geldigheidsduur.

2. Ten aanzien van investeringen die vóór de datum van beëindiging van de Overeenkomst zijn gedaan, blijft deze van kracht gedurende een tijdvak van tien jaar vanaf de datum van beëindiging.

TEN BLIJKE WAARVAN de ondergetekende vertegenwoordigers, daartoe naar behoren gemachtigd door hun onderscheiden Regeringen, deze Overeenkomst hebben ondertekend.

GEDAAN te Panama-stad, op ...26.. maart 2009, in tweevoud, in de Franse, de Nederlandse, de Spaanse en de Engelse taal, zijnde alle teksten gelijkelijk authentiek. In geval van verschil in uitlegging is de Engelse tekst doorslaggevend.

VOOR DE BELGISCH-LUXEMBURGSE ECONOMISCHE UNIE:

Voor het Koninkrijk België:
Voor het Vlaamse Gewest:
Voor het Waalse Gewest:
Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest:

Voor het Groothertogdom Luxemburg:

VOOR DE REPUBLIEK PANAMA:

AGREEMENT

BETWEEN

THE BELGIUM-LUXEMBOURG ECONOMIC UNION,

on the one hand,

AND

THE REPUBLIC OF PANAMA,

on the other hand,

ON

THE RECIPROCAL PROMOTION AND PROTECTION

OF INVESTMENTS

AGREEMENT
BETWEEN
THE BELGIUM-LUXEMBOURG ECONOMIC UNION,
on the one hand,
AND
THE REPUBLIC OF PANAMA,
on the other hand,
ON
THE RECIPROCAL PROMOTION AND PROTECTION OF INVESTMENTS

THE KINGDOM OF BELGIUM,
THE WALLOON REGION,
THE FLEMISH REGION,
AND THE BRUSSELS-CAPITAL REGION,
AS WELL AS
THE GRAND-DUCHY OF LUXEMBOURG,
on the one hand,

AND

THE REPUBLIC OF PANAMA,
on the other hand,

(hereinafter referred to as "the Contracting Parties"),

DESIRING to strengthen their economic cooperation by creating favourable conditions for investments by investors of one Contracting Party in the territory of the other Contracting Party,

HAVE AGREED as follows:

ARTICLE 1

DEFINITIONS

For the purpose of this Agreement,

1. The term "investors" shall mean:

   a) the "nationals", i.e. any natural person who, according to the legislation of the Kingdom of Belgium, of the Grand-Duchy of Luxembourg or of the Republic of Panama, is considered as a citizen of the Kingdom of Belgium, of the Grand-Duchy of Luxembourg or of the Republic of Panama respectively;

   b) the "companies", i.e. any legal person incorporated in accordance with the legislation of the Kingdom of Belgium, of the Grand-Duchy of Luxembourg or of the Republic of Panama and having its registered office in the territory of the Kingdom of Belgium, of the Grand-Duchy of Luxembourg or of the Republic of Panama respectively.

2. The term "investments" shall mean any kind of assets and any direct or indirect contribution in cash, in kind or in services, invested or reinvested in any sector of economic activity.

   The following shall more particularly, though not exclusively, be considered as investments for the purpose of this Agreement:

   a) movable and immovable property as well as any other rights in rem, such as mortgages, liens, pledges, usufruct and similar rights;

   b) shares, corporate rights and any other kind of shareholdings, including minority or indirect ones, in companies constituted in the territory of one Contracting Party;

   c) bonds, claims to money and to any performance having an economic value;

   d) copyrights, industrial property rights, technical processes, trade names and goodwill;

   e) concessions granted under public law or under contract, including concessions to explore, develop, extract or exploit natural resources.

   Changes in the legal form in which assets and capital have been invested or reinvested shall not affect their designation as "investments" for the purpose of this Agreement.

3. The term "returns" shall mean the proceeds of an investment and shall include in particular, though not exclusively, profits, interests, capital increases, dividends, royalties and fees.

4. The term "territory" shall apply to:

   a) the territory of the Kingdom of Belgium and to the territory of the Grand-Duchy of Luxembourg, as well as to the maritime areas, i.e. the marine and underwater areas which extend beyond the territorial waters of the Kingdom of Belgium upon which it exercises, in accordance with international law, its sovereign rights and its jurisdiction for the purpose of exploring, exploiting and preserving natural resources;

   b) the territory of the Republic of Panama as well as to the maritime areas, i.e. the marine and underwater areas which extend beyond the territorial waters of the Republic of Panama upon which it exercises, in accordance with international law, its sovereign rights and its jurisdiction for the purpose of exploring, exploiting and preserving natural resources.

5. The terms "environmental legislation" shall mean any legislation of the Contracting States, or provision thereof, the primary purpose of which is the protection of the environment, or the prevention of a danger to human, animal, or plant life or health.

6. The terms "labour legislation" shall mean legislation of the Kingdom of Belgium, of the Grand-Duchy of Luxembourg or of the Republic of Panama, or provisions thereof, that are directly related to the international Labour Conventions that each Contracting Party has ratified.

ARTICLE 2

PROMOTION OF INVESTMENTS

1. Each Contracting Party shall promote investments in its territory by investors of the other Contracting Party and shall accept such investments in accordance with its legislation.

2. In particular, each Contracting Party shall authorise the conclusion and the fulfilment of license contracts and commercial, administrative or technical assistance agreements, as far as these activities are in connection with such investments.

ARTICLE 3

PROTECTION OF INVESTMENTS

1. All investments made by investors of one Contracting Party shall enjoy a fair and equitable treatment in the territory of the other Contracting Party.

2. Except for measures required to maintain public order, such investments shall enjoy continuous protection and security, i.e. excluding any unjustified or discriminatory measure which could hinder, either in law or in practice, the management, maintenance, use, possession or liquidation thereof.

ARTICLE 4

NATIONAL TREATMENT AND MOST FAVOURED NATION

1. In all matters relating to the treatment of investments, the investors of each Contracting Party shall enjoy national treatment and most-favoured-nation treatment in the territory of the other Contracting Party.

2. With respect to the operation, management, maintenance, use, enjoyment and sale or other disposal of investments, each Contracting Party shall accord, on its territory, to investors of the other Contracting Party, treatment no less favourable than that granted to its own investors or to investors of any other State if the latter is more favourable.

3. The provisions of the paragraph (1) and (2) of this article shall not be construed so as to oblige one Contracting Party to extend to the investors of the other Contracting Party the benefit of any treatment, preference or privilege resulting from:

   a) any existing or future customs union, free trade area, common market or monetary union or any similar international agreement or other forms of regional economic organization, of which either of the Contracting Parties is or may become a party, or

   b) any international agreement or arrangement relating wholly or mainly to taxation.

ARTICLE 5

ENVIRONMENT

1. The Contracting Parties reaffirm their rights to establish levels of environment protection and develop its own policies and priorities in this matter. It implies the right to adopt or modify its own environmental laws, in accordance with their respective domestic legislation.

2. No Contracting Party shall relax its domestic environmental legislation to encourage investment, or investment maintenance or the expansion of the investment that shall be made in its territory.

3. The Contracting Parties recognize that co-operation between them provides enhanced opportunities to foster the environmental protection, through the promotion of policies and practices of prevention, all which may include the definition of common standards of protection. Upon request by either Contracting Party, the other Contracting Party shall accept to hold expert consultations on any matter falling under the purpose of this Article.

ARTICLE 6

LABOUR

1. The Contracting Parties reaffirm their rights of establish own national standards with regard labor issues and develop their own policies and priorities in this matter.

2. No Contracting Party shall relax its domestic labour legislation to encourage investment, or investment maintenance or the expansion of the investment that shall be made in its territory.

3. The Contracting Parties reaffirm their obligations as members of the International Labour Organization and their commitments under the International Labour Organization Declaration on Fundamentals Principles and Rights at Work and its follow up.

ARTICLE 7

EXPROPRIATION

1. Each Contracting Party undertakes not to adopt any measure of expropriation or nationalisation or any other measure having the effect of directly or indirectly dispossessing the investors of the other Contracting Party of their investments in its territory.

2. If reasons of public purpose, security or national interest require a derogation from the provisions of paragraph 1, the following conditions shall be complied with:

   a) the measures shall be taken under due process of law;

   b) the measures shall be neither discriminatory, nor contrary to any specific commitments;

   c) the measures shall be accompanied by provisions for the payment of a adequate and effective compensation.

3. Such compensation shall amount to the actual value of the investments on the day before the measures were taken or became public.

   Such compensation shall be paid in any convertible currency. It shall be paid without undue delay and shall be freely transferable. It shall bear interest at the normal commercial rate from the date of the determination of its amount until the date of its payment.

4. Investors of one Contracting Party whose investments suffer losses owing to war or other armed conflict, revolution, a state of national emergency or revolt in the territory of the other Contracting Party shall be granted by the latter Contracting Party a treatment, as regards restitution, indemnification, compensation or other settlement, at least equal to that which the latter Contracting Party grants to the investors of the most favoured nation.

ARTICLE 8

TRANSFERS

1. Each Contracting Party shall grant to investors of the other Contracting Party the free transfer of all payments relating to an investment, including more particularly:

   a) amounts necessary for establishing, maintaining or expanding the investment;

b) amounts necessary for payments under a contract, including amounts necessary for repayment of loans, royalties and other payments resulting from licences, franchises, concessions and other similar rights, as well as salaries of expatriate personnel;

c) proceeds from investments;

d) proceeds from the total or partial liquidation of investments, including capital gains or increases in the invested capital;

e) compensation paid pursuant to Article 7.

2. The nationals of each Contracting Party who have been authorised to work in the territory of the other Contracting Party in connection with an investment shall also be permitted to transfer an appropriate portion of their earnings to their country of origin.

3. Transfers shall be made in a freely convertible currency at the rate applicable on the day transfers are made to spot transactions in the currency used.

4. Each Contracting Party shall issue the authorisations required to ensure that the transfers can be made without undue delay, with no other expenses than the usual banking costs.

ARTICLE 9

SUBROGATION

1. If one Contracting Party or any public institution of this Party pays compensation to its own investors pursuant to a guarantee providing coverage for an investment, the other Contracting Party shall recognise that the former Contracting Party or the public institution concerned is subrogated into the rights of the investors.

2. As far as the transferred rights are concerned, the other Contracting Party shall be entitled to invoke against the insurer who is subrogated into the rights of the indemnified investors the obligations of the latter under law or contract.

ARTICLE 10

APPLICABLE REGULATIONS

If an issue relating to investments is covered both by this Agreement and by the national legislation of one Contracting Party or by international conventions, existing or to be subscribed to by the Parties in the future, the investors of the other Contracting Party shall be entitled to avail themselves of the provisions that are the most favourable to them.

ARTICLE 11

SPECIFIC AGREEMENTS

1. Investments made pursuant to a specific agreement concluded between one Contracting Party and investors of the other Party shall be covered by the provisions of this Agreement and by those of the specific agreement.

2. Each Contracting Party undertakes to ensure at all times that the commitments it has entered into vis-à-vis investors of the other Contracting Party shall be observed.

ARTICLE 12

SETTLEMENT OF INVESTMENT DISPUTES

1. Any investment dispute between an investor of one Contracting Party and the other Contracting Party shall be notified in writing by the first party to take action. The notification shall be accompanied by a sufficiently detailed memorandum.

   As far as possible, the Parties shall endeavour to settle the dispute through negotiations, if necessary by seeking expert advice from a third party, or by conciliation between the Contracting Parties through diplomatic channels.

2. In the absence of an amicable settlement by direct agreement between the parties to the dispute or by conciliation through diplomatic channels within six months from the notification, the dispute shall be submitted, at the option of the investor, either to the competent jurisdiction of the State where the investment was made, or to international arbitration.

   To this end, each Contracting Party agrees in advance and irrevocably to the settlement of any dispute by this type of arbitration. Such consent implies that both Parties waive the right to demand that all domestic administrative or judiciary remedies be exhausted.

3. In case of international arbitration, the dispute shall be submitted for settlement by arbitration to one of the hereinafter mentioned organisations, at the option of the investor:

   - an ad hoc arbitral tribunal set up according to the arbitration rules laid down by the United Nations Commission on International Trade Law (U.N.C.I.T.R.A.L.);

   - the International Centre for the Settlement of Investment Disputes (I.C.S.I.D.), set up by the Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of other States, opened for signature at Washington on March 18, 1965, when each State party to this Agreement has become a party to the said Convention. As long as this requirement is not met, each Contracting Party agrees that the dispute shall be submitted to arbitration pursuant to the Rules of the Additional Facility of the I.C.S.I.D.;

   - the Arbitral Court of the International Chamber of Commerce in Paris;

- the Arbitration Institute of the Chamber of Commerce in Stockholm.

If the arbitration procedure has been introduced upon the initiative of a Contracting Party, this Party shall request the investor involved in writing to designate the arbitration organisation to which the dispute shall be referred.

4. At any stage of the arbitration proceedings or of the execution of an arbitral award, none of the Contracting Parties involved in a dispute shall be entitled to raise as an objection the fact that the investor who is the opposing party in the dispute has received compensation totally or partly covering his losses pursuant to an insurance policy or to the guarantee provided for in Article 9 of this Agreement.

5. The arbitral awards shall be final and binding on the parties to the dispute. Each Contracting Party undertakes to execute the awards in accordance with its national legislation.

ARTICLE 13

DISPUTES BETWEEN THE CONTRACTING PARTIES RELATING TO THE INTERPRETATION OR APPLICATION OF THIS AGREEMENT

1. Any dispute relating to the interpretation or application of this Agreement shall be settled as far as possible through diplomatic channels.

2. In the absence of a settlement through diplomatic channels, the dispute shall be submitted to a joint commission consisting of representatives of the two Parties; this commission shall convene without undue delay at the request of the first party to take action.

3. If the joint commission cannot settle the dispute, the latter shall be submitted, at the request of either Contracting Party, to an arbitration court set up as follows for each individual case:

   Each Contracting Party shall appoint one arbitrator within a period of two months from the date on which either Contracting Party has informed the other Party of its intention to submit the dispute to arbitration. Within a period of two months following their appointment, these two arbitrators shall appoint by mutual agreement a national of a third State as chairman of the arbitration court.

   If these time limits have not been complied with, either Contracting Party shall request the President of the International Court of Justice to make the necessary appointment(s).

   If the President of the International Court of Justice is a national of either Contracting Party or of a State with which one of the Contracting Parties has no diplomatic relations or if, for any other reason, he cannot exercise this function, the Vice-President of the International Court of Justice shall be requested to make the appointment(s).

4. The court thus constituted shall determine its own rules of procedure. Its decisions shall be taken by a majority of the votes; they shall be final and binding on the Contracting Parties.

5. Each Contracting Party shall bear the costs resulting from the appointment of its arbitrator. The expenses in connection with the appointment of the third arbitrator and the administrative costs of the court shall be borne equally by the Contracting Parties.

6. The provisions of this Article shall not apply to disputes that may arise on the basis of Article 5 or Article 6 of this Agreement.

ARTICLE 14

PREVIOUS INVESTMENTS

This Agreement shall also apply to investments made before its entry into force by investors of one Contracting Party in the territory of the other Contracting Party in accordance with the latter's laws and regulations.

ARTICLE 15

ENTRY INTO FORCE AND DURATION

1. This Agreement shall enter into force one month after the date of exchange of the instruments of ratification by the Contracting Parties. The Agreement shall remain in force for a period of ten years.

   Unless notice of termination is given by either Contracting Party at least six months before the expiry of its period of validity, this Agreement shall be tacitly extended each time for a further period of ten years, it being understood that each Contracting Party reserves the right to terminate the Agreement by notification given at least six months before the date of expiry of the current period of validity.

2. Investments made prior to the date of termination of this Agreement shall be covered by this Agreement for a period of ten years from the date of termination.

IN WITNESS WHEREOF, the undersigned representatives, duly authorised thereto by their respective Governments, have signed this Agreement.

DONE at Panama City, on the 26th of March 2009, in two original copies, each in the French, Dutch, Spanish and English languages, all texts being equally authentic. The text in the English language shall prevail in case of difference of interpretation.

FOR THE BELGIUM-LUXEMBOURG ECONOMIC UNION:

For the Kingdom of Belgium:
For the Walloon Region:
For the Flemish Region:
For the Brussels-Capital Region:

For the Grand-Duchy of Luxembourg:

FOR THE REPUBLIC OF PANAMA: